

սփիւտահայութեան համախմբման գործում:

Նոյն օրը վարչապետ Վազգէն Սարգսեանն ընդունեց եպիսկոպոսաց դասի ներկայացուցիչներին:

Անկեղծ մթնոլորտում տեղի ունեցած գրոյցի ընթացքում կաթողիկոսական Տեղապահ Տ. Ներսէս Արք. մէկ անգամ եւս անդրադարձաւ վերջին օրերին, եւ ասաց. «Վեհափառ Հայրապետի կորստեան առիթով մեր վեշտը խորն էր, սակայն այն կիսուեց՝ պետութեան բարձր իշխանութեան կողմից դրսևորած մեծագոյն օժանդակութեան շնորհիւ»:

Այնուհետեւ տեղապահը շնորհաւորեց Վազգէն Սարգսեանին՝ վարչապետի պաշտօնը ստանձնելու առնչութեամբ,

մաղթեց նրան ուժ ու կարողութիւն:

Իր պատասխան խօսքում Վազգէն Սարգսեանը մէկ անգամ եւս ցաւակցութիւն յայտնեց միաբաններին՝ անդառնալի կորստի առիթով եւ հաւաստիացրեց, որ Հայ Եկեղեցին այսուհետեւ եւս կը շարունակուի ոգեղենացնել հայոց կեանքը, իսկ կառավարութիւնն իր ուժերը ներածի չափով կ'աջակցի Եկեղեցուն, որպէս զի հայրենիքում տիրի ոգեղենութեան եւ ծաղկումի մթնոլորտ. «Եւ տնտեսութեան զարգացումը կարող է տեղի ունենալ միմիայն այդպիսի մթնոլորտում», – ասաց վարչապետը:

Հանդիպման ընթացքում կողմերը խօսեցին նաեւ ապագայ համագործակցութեան ծրագրերի եւ այլ խնդիրների մասին:

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐԿԸ ԳՆԱԼԸԻ ՄԷՋ ՀԻՒՐԸՆԿԱԼՈՒԵՑԱԻ

Երէկ պատմական օր մը ապրեցաւ Գնալը Կղզին: Իր կարն, բայց թանկագին ներկայութեամբ անջնջելի հետք մը թողուց Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք Ամեն. Տ. Թորգոմ Ա. Արք. Մանուկեան: Իր ազդեցիկ խօսքերով, ոգեւոր ռնով, դիրսահաղորդ քննադրութեամբ, տեղին թելադրանքներով Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը առիժնեց շուրջիները: Այս անմոռանալի այցելութիւնը տակաւին երկար պիտի խօսուի եւ պիտի դրոշմուի Գնալը Կղզիի համալիրին ներս:

Ինչպէս հաղորդած էինք, իր Աթոռը վերադարձի ճամբու վրայ, երէկ, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք Ամեն. Տ. Թորգոմ Ա. Արք. Մանուկեան հանդիպեցաւ քաղաք, իր կողքին ունենալով Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան Տնօրէն

Ժողովի Ատենապետ Գերշ. Տ. Սեւան Ս. Եպսկ. Ղարիպեանը: Ան, Եշիգիւղի Աթաթիւրք օգակայանի պատուոյ սրահին մէջ դիմաւորուեցաւ Պատկանելի Կրօնական Ժողովի Ատենապետ Հոգշ. Տ. Արամ Ծ. Վրդ. Աթէշեանի, Հոգշ. Տ. Զաքէոս Արքեպ Օհանեանի, Պատրիարքարանի Դիւանապետ Արժ. Տ. Գրիգոր Ա. Գինյ. Տաւատեանի, «Լրաբեր»ի խմբագիր Արժ. Տ. Տրդատ Գինյ. Ուզունեանի, Իրկ. Ուրարակիր Դպիր Վաղարշակ Սերովքեանի, Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի Բ. Ատենապետ Մելքոն Գարաբէտէի եւ Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ Թաղային Խորհուրդէն Գեորգ Օգնուի, Պատրիարքարանի բանբեր Իրաւագետ Լուիզ Պաֆարի կողմէ: Ապա Նորին Ամենապատուութիւնը համայնքիս համակրելի դէմքերէն Թանիա Շիրինօղլուի

գրօսամատով հասա Գնալը Կղզի: Այս առթիւ յուզումնալի պահեր ապրեցան կղզեցիները: Քարափին վրայ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր ժամանման կը սպասէին Գերշ. Տ. Շահան Ս. Արք. Սվանեան, Կղզեաց Հոգեւոր Տեսուչ Հոգշ. Տ. Սահակ Արեղայ Մաշալեան, Կղզեաց Թաղային Խորհուրդը, գլխատրութեամբ Ատեմապետ Լեւոն Գուգիւօղլուի, Կազդուրման Կայանի վարիչները, տղաքը, գլխատրութեամբ Խմամատար Մարմին Ատեմապետ Միհրան Ուլիկեանի, Ս. Խաչ Դպրեվանքի Խմամակալութեան Ատեմապետ Մկրտիչ Թիմուրեւոսլու, մտաւորականներ եւ կղզեբնակ հայութիւնը:

Ապա Նորին Ամենապատուութիւնը առաջնորդուեցաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցի, ուր զանգակներու զուարթ ղողանջին ներքեւ Կազդուրման Կայանի երկսեռ պատանիները ծաղկեփունջով մը զինքն դիմաւորեցին: Տեղի ունեցաւ կարճ աղօթասացութիւն:

Այս առթիւ, Գերշ. Տ. Շահան Ս. Արք. Սվանեան քարի գալուստ մաղթեց Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր ու ըսաւ. «Ձեր Աթոռին վրայ երկար տարիներ կը մաղթեմ: Դու՛ր մեր ամենէն քանիրուն հոգեւորականներէն մին է: Վերջին տասը տարիներուն Նրուսաղէմի Աթոռը ունեցաւ արժեւոր գուլի մը եւ առաւել ծաղկեցաւ ամեն մարդէ մերս»: Սրբազան Հայրը շնչոնց, թէ այս մէկը եղբայրական հանդիպում մըն է, որ մեծ հրճումով պատճառած է Իսթանպուլահայութեան:

Աւելի վերջ արտայայտուեցաւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, որ ըսաւ, թէ չսպասուած այցելութիւն մըն էր այս մէկը: «Նրանաշնորհ Գրեգորի Ա. Հայրապետի մահուան առթիւ ուզեցինք ամենակարճ ժամանակի մէջ հասնիլ Ս. Էջմիածին: Այս առթիւ ընտրեցինք Իսթանպուլի վրայով Մեսրոպ Սրբազան Պատրիարք Հօր հետ միասին անցնիլ Նրեսուն», ըսաւ

Ամեն. Տ. Թորգոմ Ս. Արք. Մանուկեան ու անդրադարձաւ Վեհ. Հայրապետի մահուան: «Սպասուած մահ մըն էր: Այս անողորմ հիւանդութենէն ծագած լինէր անկարելի էր: Ան արժամապէս ծառայեց մեր եկեղեցւոյ: Իբրեւ քանիրուն գրող եւ խօսող հոգեւորական, միջեկեղեցական սերտ կապերով ըրաւ իր կարելին մեր եկեղեցւոյ եւ հայրենիքին, ըսաւ Սրբազան Պատրիարք Հայրը եւ քացատրեց Սփիւտ քառը ու անդրադարձաւ Պոլսահայութեան: «Քանի որ հայրենիքէն հեռու կ'ապրինք մեմք ալ սփիւտի ճիւղերն ենք եւ պէտք է առողջ ըլլանք, որպէս զի արմատն ալ հաստատ մնայ: Պոլիսը եղած է միշտ քարճր եւ լաւագոյն մակարդակի վրայ: Ձեզի կը մնայ ծաղկուն պահել զանոնք: Նրք կը խօսինք Պոլսահայերու մասին, կը խօսինք լաւագոյնը: Ես երբք անգամ ես եղած եմ հոս: 1953, 1960 եւ 1972 թուականներուն: Վայելած եմ ժողովուրդն ու Գնալը Կղզին իբրեւ ամբարնոց», ըսաւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը: Ընդգծեց, թէ իրեն ծանօթ էր Սահակ Հայր Սուրբը, բանի որ երբք տարի եղած էր Նրուսաղէմ: Ան յոյս յայտնեց, թէ Հայր Սուրբը հետաքրքրութեամբ պիտի զբաղի ժողովուրդին, մամաւանդ փոքրիկներուն հետ: «Անոմք մեր հսկայ հարստութիւնն են», ըսաւ Նորին Ամենապատուութիւնը ու անդրադարձաւ մեր հարուստ մշակութիւն եւ թելադրեց այս հարստութեամբ ապրիլ հարուստի պէս: Իր խօսքերու վերջաւորութեան Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը ուրախութիւն յայտնեց այս քարեղէյ առիթին համար:

Կարճ աղօթէն վերջ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը միջոց մը հանգիստ առաւ թաղային խորհուրդի սեմեակին մէջ, ուր ստորագրեց խաչքար մը: Աւելի վերջ մերկայ հոգեւորական դասը, համայնքային մերկայացուցիչները, մտաւորականները մէկտեղուեցան եկեղեցւոյ

դարաւանդին վրայ պատրաստուած ճաշասեղանին շուրջ, որ սարժուած էր ի պատիւ Նորին Ամենապատուութեան: Եկեղեցւոյ Տիկնանց Կազմին կողմէ անթերիօրէն պատրաստուած ճաշին ընթացքին եղաւ հանելի գրոյց եւ ներկաները աւելի մօտէն վայելցեցին Քանկագին հիւրը: Այս առթիւ արտայայտուեցաւ Հոգշ. Տ. Սահակ Արեղայ Մաշալեան, որ Պատրիարք Հօր ներկայութիւնը որակեց Աստուծոյ նուէրը: Ան ըսաւ, թէ ինք ներկաներէն աւելի լաւ կը ճանչնար Պատրիարք Հայրը, քանի որ երեք տարի եղած էր իր մօտը: «Իր ամսին մէջ ճանչցայ այն հոգեւորականը, որ օրինակ կ'ըլլայ երիտասարդներուն: Մտաւ կանոնի կ'ելլէ եւ ուշ կը պառկի: Ես հիացած եմ իր կորովին: Իր ամսին մէջ կը տեսնեմ այն երիտասարդ եկեղեցականը, որ երբեք չի ծերամար», ըսաւ Հոգշ. Հայր Սուրբը, ու անդրադարձաւ Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան Տնօրէն Ժողովի Ատենապետ Սեւան Եպս. Դարիպեանի ներկայութեան: Պատմեց անոնց տարած հերոսական աշխատանքը Ս. Քաղաքին մէջ եւ շնորհակալութիւն յայտնեց իրենց: Ան խօսեցաւ նաեւ Սփիւռքի մէջ գոյութեան պայքարի մասին ու մէքեքեք Արիսթոտէլի «Մարդը շարժման անցընող ամենէն մեծ ուժը հանդիմն է» խօսքը եւ ընդգծեց, թէ մենք ալ հանդիմն ունինք հոս հայ ապրելու եւ շարունակելու:

Աւելի վերջ խօսք առաւ Կղզեաց Թաղային Խորհուրդի Ատենապետ Լեւոն Գուրգիօղլու, որ քարի գալուստ մաղթեց Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր եւ ներկաներուն ու անդրադարձաւ եկեղեցւոյ երդիքին տակ տարուած աշխատանքներուն, նաեւ պատմականը ըրաւ Գնալըի Ներսէսեան վարժարանին, որու շարունակութիւնը կը համարէին ներկայ Ներսէսեան Դպրաց Դասը ու ամէն ջանք կը թափէին այդ անունը ապրեցնելու համար: Ան իր

խօսքերուն վերջաւորութեան շնորհաւորեց Ամեն. Տ. Թորգոմ Ս. Արք. Մանուկեանի ծննդեան տօնը, որ մեծ զուգահէտութիւն մըն էր: Թաղային Խորհուրդը յուշանուէր մը յանձնեց Նորին Ամենապատուութեան, նաեւ Գերշ. Տ. Սեւան Եպսկ. Դարիպեանի:

Աւելի վերջ սեղանակիցները հաճոյքն ու քախտն ունեցան ունկնդրելու Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, որ արտայայտուեցաւ խօսելու մասին: «Ոտքի ելլել քանի մը խօսք ընելը քաջութիւն է: Մեր զգացումները պատշաճօրէն ըսելը լաւ է եւ օգտակար: Մեր գաւակները կը տեսնեն ու այդ օրինակին կը հետեւին», ըսաւ Երուսաղէմի Գահակալը ու գոհունակութիւն յայտնեց Գնալը Կղզիի վրայ ըլլալուն եւ եկեղեցւոյ համալիրը նախկին տարիներուն քաղաքամասը քարեզարդուած տեսնելուն համար: Պատրիարք Հայրը պատգամեց մեր նոր սերունդին համար աշխատիլ եւ անոնց տալ միշտ աւելի լաւ ու ըսաւ. «Քանի որ այս երդիքին տակ տղաքը կրնան ըլլալ միայն ամրամ շրջանին, անոնց պէտք է տալ ամենալաւը, որպէս զի անոնք յոյս ունենան, թէ յառաջիկայ տարին եւս պիտի ըլլայ նոյնը: Պէտք է այս շարքը ապահովողները յարատեւ աշխատին»: Իր խօսքերուն ընթացքին Պատրիարք Հայրը շեշտեց, թէ Իսթանպուլահայերը աւանդապահ եւ աւանդապաշտ են: Բայց, ըսաւ ան, ոչ թէ պէտք է պահեմք, այլ պէտք է նոխացնեմք: Ամեն. Ս. պատրիարք Հայրը շատ գեղեցկօրէն վերլուծեց ազգապահպանման իմաստը: «Պահածոները շատ համեղ են, սակայն շուկայէն գնել ու եփել պէտք է համը առնելու համար: Ազգային արժէքներն ալ ոչ թէ պահել, այլ յայտարարել, տարածել պէտք է: Այս մէկը աւելի դժուար է, քան թէ պահելը: Մեր արժէքներուն տարածողը պէտք է ըլլամք, անշուշտ եթէ կը հաւատամք մեր արժէքներուն», ըսաւ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքը եւ ընդգծեց, թէ

Իսթանպուլահայութիւնը հաստատ գետնի վրայ է, ոչ թէ կը պահէ, այլ կը զարգացնէ արժէքները:

Ուրախառիթ համարեց եկեղեցական դասուն ներկայութիւնը, քայց թելադրեց, որ անոնք նոր ուժերով եւս գործնան: «Եկեղեցին ժողովուրդն է՝ մենք ենք: Առանց ժողովուրդի եկեղեցի չըլլար: Եթէ կը խորհիմ, թէ եկեղեցին եկեղեցականն է, կը սխալիմ: Հայ եկեղեցին ունի հրաշալի ժառանգութիւններ, որոնց մասին կրնամք խօսիլ, մտածել, զարգացնել, տարածել», ըսաւ Սրբազան Պատրիարք Հայրը ու իր խօսքերուն վերջ տուաւ փառաբանելով մեր մայրենին ու զայն սորվեցնելու պարտաւորութիւնը նոր սերունդին:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ երդիքին տակ մեծարուել վերջ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը առաջնորդուեցաւ Կազդուրման Կայան: Ան վարիչներուն հետ շրջեցաւ կայանի քոյր քաժինները, քացատրութիւններ առաւ պատասխանատուններէն: Այս առթիւ խօսք առին Կազդուրման Կայանի Տնօրէն Շահին Չընար, իր կողմէն ունենալով Հերմիէն Չընարը եւ Խնամատար Մարմնի Ատենապետ Միհրան Ուլիկեան: Անոնք մանրամասն տեղեկութիւններ տուին Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր եւ իրեն յանձնեցին ծննդեան առթիւ յուշանուէր մը, ձեռամբ Միհրան Ուլիկեանի: Արտասանեցին երկու

սանուհիներ: Նորին Ամենապատուութիւնը ստորագրեց պատուոյ տոմարը եւ արտայայտուեցաւ կայան քառի իմաստին մասին: Աւելի վերջ Նորին Ամենապատուութիւնը անցաւ Ճամպազեան խաղավայր, ուր մանուկներու հետ թէ գրուեց եւ թէ խաղաց:

Ապա Ամեն. Ս. Թորգոմ Ս. Արք. Մանուկեան հրաժեշտ առաւ կղզիէն, դարձեալ Թանիա Շիրիմօղլուի գրասանաւով շրջեցաւ Վոսփորի ափը: Երեկոյեան հիւրասիրուեցաւ Նշիլգիւղի Ս. Ստեփանոս Եկեղեցւոյ երդիքին ներքեւ, տեղւոյն թաղային խորհուրդին կողմէ, զիխաւորութեամբ ատենապետ Յովհաննէս Կարապետեանի:

Այս պատմական մի քանի ժամերէն վերջ, Ամեն. Ս. պատրիարք Հայրը հասաւ Նշիլգիւղի օդակայանը, մեկնելու համար Ս. Բաղաթ, իր Աթոռը: Իրեն ողջերթ մաղթեցին Պատկառելի Կրօնական Ժողովի Ատենապետ Հոգշ. Տ. Արամ Ծ. Վրդ. Աթէշեան եւ Հոգշ. Տ. Զաքէոս Արեղայ Օհանեան:

Երէկի վայելքը անմոռանալի պիտի մնայ յիշողութիւններու մէջ եւ Իսթանպուլահայութիւնը պիտի ունենայ միշտ քանաստեղծ Ս. Պատրիարք Հայրը դարձեալ եւ երկար ատեն վայելելու սպասումը...:

ԺԱՄԱՆԱԿ